

ЛЕПЕЛЬСКІЯ КАСЦЁЛЫ

На тэрыторыі Лепельскага краю пражывае значная колькасць веруючых каталіцкай канфесіі.

Жыхарка Лепеля Валянціна Антонаўна Валадзько некалькі гадоў назад перадала касцёлу св. Казіміра частку кнігі «Нашы касцёлы», выдадзенай у Варшаве – Пецярбургу ў 1913 годзе. У ёй знаходзім цікавыя звесткі аб касцёлах Лепельскага павета ў мінулых стагоддзях.

Пераклад тэксту кнігі з польскай мовы на рускую зацікаўлена і старанна выканаў ксёндз лепельскага касцёла св. Казіміра Мечыслаў Мікалаевіч Янчышын.

На паўднёвым беразе Лепельскага возера – паміж рэкамі Ульянкай і Эсай – размяшчаецца горад Лепель. Раней у горадзе лепш развіваўся гандаль, дзякуючы выгоднаму размяшчэнню на водным шляху Бярэзінскай сістэмы.

Яшчэ і сёння засталіся шлюзы і плаціны, якія калісьці мелі вялікае значэнне і праз якія ішоў вялікі гандаль Поўначы з Захадам. Зараз магчымасці змяніліся: зручныя і танныя чыгункі з'явіліся на нішто іншыя спосабы транспарціроўкі тавараў і змянілі напрамак гандлю. Такое ж значэнне мела пабудова чыгунак і для Лепельшчыны. Горад страціў сваё гандлёвае значэнне разам з упадкам Бярэзінскага канала.

У XV стагоддзі Лепель належаў літоўскім князям. У 1439 годзе стараннем ксяндза Кухарскага сын літоўскага князя Сігізмунда Кейстутавіча Міхаіл аддаў Лепель Віцебскаму касцёлу.

Пасля ўзяцця Полацка царскімі войскамі ў 1563 годзе Віленская капітула, не маючы магчымасці абараніць сваю маёмасць перад пастаяннымі нападамі войскаў суседняга Маскоўскага княства, аддала Лепель Сігізмунду II Аўгусту з умовай, што, пакінуўшы яго (Лепель) сабе, ён павінен аддаць капітуле велічыню яго вартасці.

Кароль не выканаў гэтых умоў і аддаў гэтыя землі назаўсёды Яжэ Зяновічу, кашталюну Смаленскаму, а пасля яго смерці – полацкаму ваяводзе Міхаілу Монвіду Дарагастайскаму.

І толькі кароль Стэфан Баторый, які ўзяў Полацк, вярнуў гэтыя землі капітуле. Цяжка было абараняць гэтыя землі, а пастаянныя канфлікты і напады варожых войск вымусілі згадзіцца на продаж лепельскіх зямель у 1586 годзе Льва Сапегу. Гэта быў адзін з вялікіх дабрачынных дзеячаў, які пабудаваў не адзін касцёл, даў многім землі ў Літве.

Пасля далучэння часткі Беларусі да Расіі ў 1772 годзе Лепель застаўся пры Літве, бо мяжа праходзіла па Дзвіне. А па другому падзелу Рэчы Пасталітай у 1793 годзе Лепель далучаны да Расіі. У 1802 годзе ён становіцца павятовым цэнтрам.

Вялікія страты панёс Лепель пасля вайны 1812 года, бо французскае войска знішчыла горад.

Хоць Бярэзінская водная сістэма страціла значэнне, аднак збудаванні і плаціны былі закансерваваны і чакалі разам з інжынерамі вырашэння далейшага лёсу. Адміністрацыя жыла ў Лепелі. Калісьці тут была тэхнічная школа, якую вялі інжынеры. Яны рыхтавалі водных тэхнікаў. У сістэме Бярэзінскага канала ў Лепелі працаваў сябар і прыяцель Міцкевіча Ян Чачот (1833–1839 гг.).

Зямля ў Лепелі даволі добрая. У павеце шмат азёр. Раней тут было распаўсюджана каталіцтва, сведчаннем чаму з'яўляюцца мураваныя касцёлы, некаторыя – вельмі прыгожыя. Гэта сведчыць аб высокай духоўнасці грамадзян, іх багацці. Фактычна ні ў адным з іншых паветаў Беларусі не сустракаецца столькі і такіх прыгожых касцёлаў.

У Лепельскай парафіі прыкладна 2976 католікаў, з якіх да 400 чалавек жывуць у горадзе. У касцёл прыходзілі веруючыя, што жылі на адлегласці да 70 вёрст ад храма. Веруючымі былі католікі з розных пластоў грамадства. Шмат жыхароў прыезджыя, каланісты, якія ў большасці вядуць фальваркавую гаспадарку (хутары). Што датычыцца дробнай шляхты, якой тут шмат, то яна прыпісваецца да мяшчанства. Сваёй зямлі не мае, арэндуе іншыя.

Католікі расселены паміж прадстаўнікамі іншых канфесій, але яны часта збіраліся разам з 7–10 хат. І гэта дапамагло ім захаваць сваю веру, звычаі. Толькі не ўдалося ім захаваць сваю мову. Нават шляхта дрэнна размаўляе па-польску, а 1/3 дзяцей ледзьве ўмеюць чытаць. У гэтым таксама існуе складанасць спасціжэння рэлігіі. Народ у цэлым набажны і прыхільны да касцёла, сотні веруючых ахвотна наведваюць богаслужэнні.

Першы касцёл у Лепелі пабудаваны Львом Сапегам у 1602 годзе і багата абстаўлены. Касцёл двойчы гарэў – у 1779 і ў 1833 гг. Пасля апошняга пажару набажэнства перанесена ў прыватны дом.

У 1857 годзе закладзены першы камень пад новы мураваны касцёл, які асвечаны ў 1876 годзе. Касцёл пабудаваны на сродкі грамадзяніна Мальчэўскага. Пабудаваны касцёл у раманскім стылі, як і яго алтары. Пры большым алтары стаяць скульптуры св. Пятра і Паўла. Прыгожыя іконы: святое распяцце на крыжы і ікона св. Казіміра.

Раней за горадам у гонар Месіі стаяў крыж, пабудаваны ў 1846 годзе. Зараз гэты крыж знаходзіцца на сцяне ў касцёле. Усё ў касцёле надзвычай эстэтычна. Усюды бачна гаспадарчасць. Два апошнія настаяцелі касцёла шмат зрабілі для ўпрыгажэння храма, у тым ліку і ксёндз Карпоніч. На чысціню, умелыя пераробкі ў касцёле звяртаюць увагу багамольцы.

У 1801 годзе на сродкі грамадзяніна Сялявы пабудаваны мураваны касцёл у Ворані.

У Пышне касцёл пабудаваны ў 1780 годзе на сродкі грамадзян Шчытаў, у Межыцы і Луцішчах – абноўлены касцёл на могільніках у 1909 годзе на сродкі Міладоўскага.

Пераклаў з рускай мовы і падрыхтаваў да друку
Ілья ЯНУШ